

ใบความรู้ที่ 1 : กำเนิดอาณาจักรสุโขทัย – จากเมืองลูกหลวงสู่เอกราช

สภาพพื้นที่ก่อนการสถาปนา

ก่อนที่อาณาจักรสุโขทัยจะถือกำเนิดขึ้น บริเวณลุ่มแม่น้ำยมตอนล่างในเขตจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นเมืองศูนย์กลางทางการปกครองภายใต้อำนาจของอาณาจักรขอมโบราณ (เขมร) โดยเฉพาะเมืองศรีสัชนาลัย (สวรรคโลก) และเมืองสุโขทัยนั้น เป็น “เมืองลูกหลวง” หรือเมืองสำคัญที่กษัตริย์ขอมส่งเชื้อพระวงศ์หรือขุนนางชั้นสูงมาปกครอง

หลักฐานทางโบราณคดีพบเทวสถานและศิลาจารึกเป็นภาษาขอมแสดงให้เห็นว่าอาณาจักรขอมมีอิทธิพลอย่างมากในพื้นที่นี้ก่อน พ.ศ. 1800

ปัจจัยนำสู่การสถาปนาเอกราช

ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 18 อำนาจของอาณาจักรขอมเริ่มเสื่อมถอยลง ประกอบกับชาวไทยซึ่งเดิมอาศัยอยู่ทางตอนเหนือได้อพยพลงมาทางใต้มากขึ้น เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อต่อต้านอำนาจการปกครองของขอม

บุคคลสำคัญสองท่านที่มีบทบาทในการกอบกู้เอกราช คือ

- พ่อขุนผาเมือง : ผู้ครองเมืองรัต ซึ่งมีเชื้อสายเจ้านายขอมทางฝ่ายมารดา แต่หันมาร่วมมือกับไทยเพื่อขับไล่ขอม
- พ่อขุนบางกลางหาว : ผู้ครองเมืองบางยาง (ในเขตจังหวัดพิจิตรปัจจุบัน) มีความสามารถในการรบและได้รับความไว้วางใจจากพ่อขุนผาเมือง

การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางหาวร่วมกันยกทัพไปตีเมืองสุโขทัยซึ่งมีขุนสามชนเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยเป็นผู้ปกครองอยู่ฝ่ายขอมได้สำเร็จ หลังจากขับไล่ขอมออกไปได้ พ่อขุนผาเมืองได้ยกย่องให้พ่อขุนบางกลางหาวขึ้นครองเมืองสุโขทัย ทรงพระนามว่า **“พ่อขุนศรีอินทราทิตย์”** ทรงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง และสถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อประมาณ พ.ศ. 1782

เหตุการณ์นี้ถือเป็นจุดกำเนิดของ “อาณาจักรสุโขทัย” ซึ่งเป็นอาณาจักรแรกของไทยในฐานะรัฐเอกราชที่มีอธิปไตยเป็นของตนเอง

คำศัพท์สำคัญ

- **เมืองลูกหลวง** : เมืองหน้าด่านหรือเมืองสำคัญที่อยู่ภายใต้การปกครองโดยตรงของอาณาจักรใหญ่
- **ปฐมกษัตริย์** : กษัตริย์พระองค์แรกของราชวงศ์หรืออาณาจักร